

Vergaderjaar 2022–2023

36 200 XV

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 2023

Nr. 96

BRIEF VAN DE MINISTER VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 7 juli 2023

Het kabinet heeft zich als doel gesteld om de veerkracht en weerbaarheid van de samenleving te bevorderen. Zo willen we bijdragen aan sociale stabiliteit. Het kabinet staat voor een inclusieve samenleving, waarin mensen de vrijheid hebben hun eigen keuzes te maken, zichzelf te ontwikkelen en waarin iedereen gelijkwaardige kansen heeft. Werken aan die samenleving vraagt dat we naar elkaar omkijken en om weten te gaan met uitdagingen die sociale stabiliteit onder druk zetten.

Met deze brief bied ik u de Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving (2023–2025) aan. In deze brief beschrijf ik het belang van het versterken van veerkracht en weerbaarheid, het doel en de activiteiten van de Agenda en de samenhang met al bestaande programma's binnen mijn ministerie en andere departementen. U vindt de Agenda in de bijlage bij deze brief.

Waarom is het versterken van veerkracht en weerbaarheid nodig?

Nederland is van oudsher een land waar inwoners uit verschillende landen en met verschillende achtergronden een onderkomen hebben en vinden. De afgelopen decennia zijn de aantallen mensen die naar Nederland zijn gekomen, en de verscheidenheid daarin, sterk toegenomen. Deze trend zet door. In 2050 heeft naar verwachting 30–40 procent van de bevolking een migratieachtergrond. Nu is al sprake van herkomst uit zo'n 220 landen en gebieden.¹ Naast diversiteit naar herkomst zien we een grote diversiteit naar opleiding, religie, sociaaleconomische en

¹ WRR (2020). *Samenleven in verscheidenheid. Beleid voor de migratiesamenleving*. In het WRR-rapport wordt aangetoond dat de verscheidenheid in migratie toeneemt in Nederland. De WRR onderscheidt een toenemende verscheidenheid qua herkomstland, type nieuwkomer, verblijfsduur en plaats van vestiging.

maatschappelijk-culturele status. Nederland kent een hoge mate van participatie, wat wijst op een goed functionerende superdiverse samenleving.

Samenleven in superdiversiteit betekent ook dat mensen vrij zijn om binnen de grenzen van de democratische rechtsstaat hun eigen keuzes te maken en richting te geven aan hun eigen leven. We worden helaas ook geconfronteerd met maatschappelijke ontwikkelingen en fenomenen die de vrijheid van mensen onder druk zetten en de potentie hebben om de sociale stabiliteit van de superdiverse samenleving aan te tasten.

Voorbeelden hiervan zijn radicalisering en extremisme, ongewenste polarisatie, een gebrek aan zelfbeschikking², discriminatie en racisme en ondermijnende criminaliteit.

Gemeenten, maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen spelen een belangrijke rol in het bevorderen van veerkracht en weerbaarheid ten behoeve van sociale stabiliteit. Zij hebben behoefte aan meer kennis en methodes om de veerkracht en weerbaarheid van inwoners te vergroten. Het kabinet wil in deze behoefte voorzien en start daarom de Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving.

De Agenda sluit aan bij het coalitieakkoord *Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst*, waarin het kabinet benadrukt: «Een democratische samenleving kan alleen functioneren als we een grens trekken als vrijheden van de ander worden bedreigd, als iedereen meedoet en discriminatie wordt bestreden». Dit vraagt om een weerbare samenleving. Daarom zet het kabinet in op preventie en weerbaarheid.³ Ook sluit de Agenda aan bij de toezegging van het kabinet om een weerbaarheidsagenda te ontwikkelen en deze met uw Kamer te delen⁴.

Doel van de Agenda

De Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving helpt gemeenten, professionals en maatschappelijke organisaties met het vergroten van de veerkracht en weerbaarheid van individuen en groepen in de samenleving. Meer kennis en middelen kunnen bijdragen aan het vergroten van sociale stabiliteit in Nederland. De Agenda richt zich hoofdzakelijk op professionals die direct in contact met mensen staan. Zij weten het beste wat nodig is voor de groepen waarmee zij werken. Dit past bij de behoeftegerichte werkwijze van de Agenda.

Er is nog weinig empirisch onderzoek gedaan naar het bevorderen van veerkracht en weerbaarheid. Daardoor weten we nog niet goed genoeg wat in de praktijk en onder welke omstandigheden werkt. In de komende drie jaar (2023–2025) zal de nadruk daarom liggen op het vergroten van de kennisbasis ten aanzien van veerkracht en weerbaarheid en het ontwikkelen, testen en evalueren van methodes. Dit doen we in samenwerking met overheidspartners, maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen. We maken de bevindingen breed beschikbaar, zodat gemeenten en professionals van elkaar kunnen leren. Na deze ontwikkelingsfase («testen wat werkt») is het de bedoeling om vanaf 2025 de methodes en interventies die zich hebben bewezen in de praktijk landelijk te gaan gebruiken («doen wat werkt»).

² Zie ook Meerjarenplan Zelfbeschikking 2022–2025 (Bijlage bij Kamerstukken 35 341 en 321 175, nr. 17) <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-3b9102b9c8cdaab53c4dbb6eab4f4d6dd45c885f/pdf>

³ Coalitieakkoord 2021–2025. *Omzien naar elkaar, vertrouwen in de toekomst* (Bijlage bij Kamerstuk 35 788, nr. 77).

⁴ Kamerstukken 32 824, nr. 367

Versterken van beschermende factoren

De focus van de Agenda ligt op primaire preventie. Dit betekent dat de inzet zich richt op het versterken van algemene weerbaarheid en veerkracht van (groepen en individuen) in de samenleving en het toerusten van professionals om bepaalde fenomenen te herkennen en beschermende factoren te versterken.

Er zijn veel aanwijzingen dat bepaalde zogeheten beschermende factoren een buffer kunnen vormen tegen de invloed van risicofactoren, maar meer onderzoek is nodig. Voorbeelden van al bekende beschermende factoren zijn een positieve identiteitsontwikkeling^{5,6}, digitale weerbaarheid⁷, ondersteunende gezinsstructuren⁸ en democratisch burgerschap. Beschermende factoren doen zich voor op verschillende niveaus: het individu, de gemeenschap en de maatschappij. Ik wil mij inzetten voor het versterken van veerkracht en weerbaarheid op al deze niveaus. We zetten van 2023–2025 in op het ontwikkelen en testen van methodes die beschermende factoren versterken en daarmee de weerbaarheid en veerkracht. Zo werken we toe naar een palet van geteste interventies.

De Agenda richt zich niet op secundaire preventie (zoals het voorkomen van verdere radicalisering bij een gekende risicogroep) of op repressie. Hiervoor bestaan andere instrumenten, zoals het jongerenwerk, de persoonsgerichte aanpak en het doorbreken van criminele netwerken en verdienmodellen.

Activiteiten van de Agenda: 4 actielijnen

De inzet op beschermende factoren vormt de rode draad in de vier actielijnen waarlangs de agenda werkt:

1. het versterken van expertise;
2. het (verder) ontwikkelen van interventies;
3. het versterken van samenwerking;
4. het stimuleren van gerichte beleidsontwikkeling.

Binnen deze actielijnen wordt nauw samengewerkt met onder andere gemeenten, het maatschappelijk middenveld en kennisinstellingen. Zij spelen een belangrijke rol spelen in het vaststellen van de uitdagingen en behoeften op lokaal niveau en het vergroten van de kennisbasis.

Budget

Voor de uitvoering van de Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving is in totaal € 10.600.000 beschikbaar voor de periode 2023–2025. Dit is als volgt verdeeld over de vier actielijnen:

⁵ Movisie (2021). Wat werkt bij het versterken van weerbaarheid van jongeren.

<https://www.movisie.nl/publicatie/wat-werkt-versterken-weerbaarheid-jongeren>

⁶ NJI (2018). Top tien beschermende factoren – voor een positieve ontwikkeling van jeugdigen. https://www.platformjep.nl/binaries/platformjep/documenten/publicaties/2020/02/03/veerkracht-bevorderen-bij-opgroeijende-jongeren/JEP+Veerkracht+DEF_jan2020.pdf

⁷ Radar (2022). Vatbare individuen en vatbare omgevingen. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-37e27fd5ca13f1e0eab3a7be4f3fb75d16b33920/pdf>

⁸ Sieckelinck & Gielen (2019). Veerkracht bevorderen bij opgroeiende jongeren: inzetten op beschermende factoren. https://www.platformjep.nl/binaries/platformjep/documenten/publicaties/2020/02/03/veerkracht-bevorderen-bij-opgroeijende-jongeren/JEP+Veerkracht+DEF_jan2020.pdf

Actielijn	Bedrag (€, <i>indicatief</i>)
1. Het versterken van expertise	1.065.000
2. Het (verder) ontwikkelen van interventies	7.425.000
3. Het versterken van samenwerking	1.615.000
4. Het stimuleren van gerichte beleidsontwikkeling	300.000
5. Materieel en onvoorzien	195.000
Totaal	10.600.000

Samenhang met andere inspanningen

De inzet van de Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving heeft raakvlakken en werkt in samenhang met andere inspanningen vanuit het Rijk.

De Agenda staat in nauwe verbinding met het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) dat wordt gecoördineerd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Het NPLV zet gedurende 20 jaar in op het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in 20 focusgebieden. In deze gebieden staan de leefbaarheid en veiligheid onder druk en stapelen problemen zich op.⁹ Aan de preventieve kant vraagt dit ook om extra inzet op het gebied van veerkracht en weerbaarheid. De departementen BZK, SZW en OCW hebben gezamenlijk een specifieke uitkering (SPUK) genaamd Kansrijke Wijk opgesteld. De 20 focusgebieden kunnen via deze SPUK aanspraak doen op middelen voor activiteiten op diverse thema's, waaronder «het voorkomen van armoede en schulden» en het «versterken van de veerkracht en weerbaarheid». In totaal gaat er vanuit de Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving voor de periode 2023–2025 € 6.000.000 (€ 2.000.000 per jaar) via deze SPUK naar de 20 focusgebieden.

De Agenda hangt ook samen met diverse andere programma's binnen het Rijk. Dit zijn bijvoorbeeld het Programma Gelijke Kansen van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het Programma Voor een Inclusieve Arbeidsmarkt van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het al genoemde Programma Leefbaarheid en Veiligheid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), de Aanpak Ondernemende criminaliteit door het Ministerie van Justitie en Veiligheid, het Nationaal Programma tegen Discriminatie en Racisme van BZK en de aanpak Schadelijke praktijken van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Met al deze programma's wordt kennis uitgewisseld, gezamenlijk verder ontwikkeld en de samenwerking gezocht.

Tot slot

Ik ben voornemens uw Kamer jaarlijks voor de zomer te informeren over de voortgang van de uitvoering van alle activiteiten.

Ik wil met deze Agenda bijdragen aan een veerkrachtige en weerbare samenleving om zo de sociale stabiliteit in Nederland te versterken.

Door samen te zorgen voor meer kennis over interventies die bijdragen aan het versterken van veerkracht en weerbaarheid en deze interventies te

⁹ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2022). Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid: Bijlage bij Kamerstuk 30 995, nr. 100

evalueren en door te ontwikkelen in de praktijk, werken we aan een samenleving die inclusief is en waarin inwoners vrij zijn, zich onderdeel voelen van de samenleving en gelijkwaardige kansen krijgen.

De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
C.E.G. van Gennip